

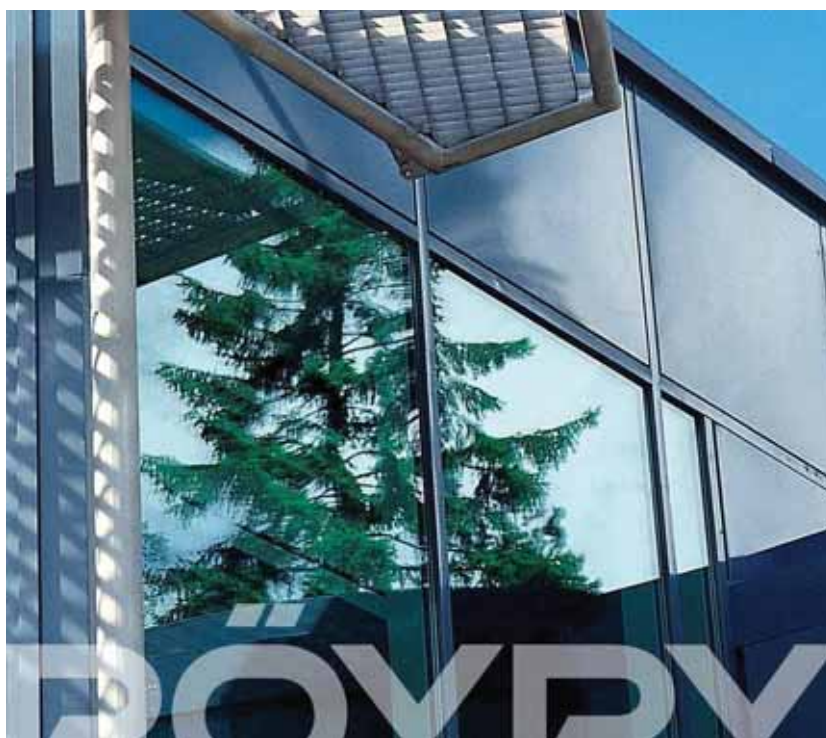
wpd Finland Oy, Metsähallitus Laatumaa

MIELMUKKAVAARAN TUULIPUISTO

YMPÄRISTÖVAIKUTUSTEN ARVIOINTISELOSTUS

MATKAILUVAIKUTUKSET

LOPPURAPORTTI

Sisältö

1	MATKAILUVAIKUTUSTEN ARVIOINNIN LÄHTÖKOHDAT	2
1.1	Matkailun nykytila	2
1.2	Matkailuvaikutusten tunnistaminen ja käytetyt arviointimenetelmät	4
2	MATKAILUVAIKUTUSTEN ARVIOINTI	6
2.1	Matkailun ja tuulivoiman esimerkkejä maailmalta	6
2.2	Matkailuyrittäjien näkemykset matkailuvaikutuksista	6
2.3	Matkailuvaikutusten arvioinnin tulokset ja epävarmuustekijät	8
2.4	Matkailuvaikutusten merkittävyys ja kokonaisarvio	10
3	VAIHTOEHTOJEN VERTAILU	11
3.1	Tuulipuiston vaikutukset matkailuun	11
3.2	Voimajohdon reittivaihtoehtojen vaikutukset matkailuun	12
4	KOKONAISARVIO HANKKEESTA	14
5	HAITTAVAIKUTUSTEN MAHDOLLISIA LIEVENTÄMISKEINOJA	16
6	LÄHDEAINEISTO	17

1 MATKAILUVAIKUTUSTEN ARVIOINNIN LÄHTÖKOHDAT

1.1 Matkailun nykytila

Muoniolla on varsin pitkät matkailuperinteet ja kohtuullisen vahva asema Lapin matkailukeskittymien joukossa. Matkailupitäjänä Muonion vahvuudet perustuvat vetovoimaisiin luonnonmaisemiin, rakennettuihin palveluihin sekä elämystuotteisiin. Muoniossa on nykyisin kaksi tunturialuetta vuonna 2006 tapahtuneen kuntarajamuutoksen seurauksena. Muonion kuntaan kuuluu Olostunturin lisäksi Pallas.

Matkailutoimialalla työskenteli Muoniossa 137 henkilöä vuonna 2006 (*Lapin liitto 2009a*). Koko Tunturi-Lapin alueen kannalta matkailusta on muodostunut yhä merkittävämpi ja myös kansainvälistyvämpi elinkeino. Merkittävimpiä matkailukeskuksia Muonion alueella ovat Olos ja Harrinivan Lomakeskus. Matkailun kannalta merkittävä on myös läheinen Pallas-Yllästunturin kansallispuisto. Oloksen matkailukeskus sijaitsee Muonion kuntakeskuksen lähellä Olostunturin kupeessa. Alueen rakentaminen on keskittynyt pääasiassa Olostunturin pohjoispuolelle, jonne myös Oloksen laskettelurinteet (10 rinnettä) suuntautuvat. Oloksella on yksi hotelli, jossa on vuodepaikkoja yhteensä 2 000. Alueella on myös yhteensä 250 kilometriä maastohiihtolatuja (*Lapland Hotels 2009*). Harriniva sijaitsee Muonionjoen varressa noin kolme kilometriä Muonion kuntakeskuksesta etelään. Alueella on hotelli (64 huonetta) sekä leirintämökkejä ja leirintäalue. Harrinivassa on tarjolla erilaisia ohjelmapalveluita ja matkailijat hakeutuvatkin sinne erityisesti toimintalomille, kuten rekikoira- tai moottorikelkkasafareille (*Harriniva 2009*). Pallaksen matkailukeskus sijaitsee Pallas-Yllästunturin kansallispuiston alueella. Pallas-Yllästunturin kansallispuisto on Suomen suosituin kansallispuisto ja sen arvioitu vuotuinen kävijämäärä on 312 000 (*Sulkava ym. 2007*). Pallas on erityisesti vaeltamaan tulevien matkailijoiden suosiossa.

Monesta muusta Lapin kohteesta poiketen Muoniossa kesämatkailutoiminta on lähes yhtä vilkasta kuin talvimatkailu. Muoniossa painottuvat matkailun vetovoimatekijöinä luontoon perustuvat ja luonnossa tapahtuvat ohjelmapalvelut. Maisema-arvot korostuvat Muoniossa monia muita kuntia enemmän. Maisema on melko loivapiirteistä tunturimaastoa tunturijärvineen. Lähes kaikkialla kunnan alueella on näkymä pitkälle eri suuntiin. Kesämatkailulle merkittävän piirteen tuo Tornion-Muonionjoki. Joella ja joen varressa harrastetaan kalastusta, melontaa ja koskenlaskua kumilautoilla. Koskenlasku toimii kesämatkailijoille tuotteistettuna palveluna, jota muista Suomen kohteista poiketen pystyvät käyttämään esimerkiksi bussilla liikkuvat matkailijaryhmät. Talvella Muonion ohjelmapalveluihin kuuluvat rekikoirat, poroajelut, moottorikelkkailu sekä erilaiset ajokoulut hiihdon ja laskettelun lisäksi. Alkupalvesta Muonio on myös profiloitunut ensilumenhiihtäjien kohteena, jossa eri maiden maastohiihtojoukkueet leireilevät.

Safari- ja eräkeskustoiminta on Muonion alueella hajautunut maastoon. Matkailun maastopalveluista suurin osa kohdentuu Muonion pohjoisosien alueisiin, toiminnan rajautuessa kansallispuiston länsipuolelle, Muonion kirkonkylän ja Enontekiön kunnanrajan välimaastoon. Esimerkiksi Harrinivan lomakeskuksesta järjestettävät safarit ulottuvat Muoniosta Kilpisjärvelle saakka ja kulkevat näin myös Mielmukkavaaran ohitse (*Harriniva 2009*).

Kuva 1-1. Melontakuva Muoniosta (Kuva: Harriniva).

Muonion matkailukuvassa poikkeuksellista muihin kohteisiin verrattuna on suuri autotestaajien osuus, joka näkyy selvästi alkutalven kuukausina Lapland Hotel Oloksen toimintamuotona. Autotestaajat ovat pääsääntöisesti saksalaisia. Myös perusmatkailijoista Lapland Hotel Oloksella suhteellisesti suuri osa on saksalaisia. Kohteessa asuu myös brittejä. Toinen suurista matkailuyrityksistä, Tornio-Muonionjoen varrella sijaitseva Harrinivan Lomakeskus on profiloitunut erityisesti ranskalaismatkailijoiden kohteena. Lapland Hotel Oloksella on poikkeuksellisen hyvät puitteet kongresseille. Muutama vuosi sitten valmistui Olos Center, jossa on 800-paikkainen konferenssi- ja konserttitila, mikä on suurin sali Kuopion pohjoispuolella.

Koko maan yöpymisvuorokausitilastot on julkaistu 12.2.2009. Vuoden loppuun mennessä Muoniossa toteutui yhteensä 103 115 yöpymistä rekisteröidyissä majoitusliikkeissä. Näistä kotimaisia oli 39 819 ja ulkomaisia 63 296 (Taulukko 1-1). Näin ollen rekisteröityjen yöpymisten ”vientikauppa-aste” eli ulkomaalaisten yöpymisten osuus oli 61 %. Koko Lapissa vastaava ulkomaisten matkailijoiden osuus oli 39 %. Muoniossa yöpymisvuorokausien väheneminen tammi-joulukuun aikana oli 3,5 % vähemmän verrattuna vuoden 2007 vastaavaan ajanjaksoon. Aiempina vuosina kasvu on ollut myönteistä, mutta taantuman vuoksi varsinkin joulumatkailun merkitys näkyy yöpymistilastoissa. (*Matkailun edistämiskeskus 2009*)

Taulukko 1-1. Rekisteröidyt yöpymiset Lapissa ja Muoniossa vuosina 2007 ja 2008 (*Matkailun edistämiskeskus 2009*).

	2007, TAMMI-JOULUKUU			2008, TAMMI-JOULUKUU			MUUTOS
	yhteensä	suomalaiset	ulkomaiset	yhteensä	suomalaiset	ulkomaiset	%
Lappi	2 247 164	1 355 655 (60 %)	891 509 (40 %)	2 342 428	1 421 855 (61 %)	920 573 (39 %)	4,2 %
Muonio	106 853	39 032 (37 %)	67 821 (63 %)	103 115	39 819 (39 %)	63 296 (61 %)	-3,5 %

Muoniossa matkailijoiden keskimääräinen viipymä vuonna 2008 oli 3,02 vuorokautta, kun se vuonna 2007 oli 2,37 vuorokautta. Viipymän kasvu yleensä indikoi viihtyisyyden paranemista ja tekemisen eli ohjelmapalvelujen merkityksen lisääntymistä. Viihtyisyyttä on parannettu erityisesti majoituksen tason nostolla.

Muonion aluetta palvelee matkailuliikenteessä parhaiten Kittilän lentokenttä. Pieni osa matkailijoista hyödyntää Kolarin junaliikennettä autojunineen. Kotimaisista matkailijoista suurin osa saapuu alueelle omilla autoillaan.

1.2 Matkailuvaikutusten tunnistaminen ja käytetyt arviointimenetelmät

Hankkeen matkailuvaikutukset on aina suhteutettava kohteena olevaan matkailuyritysten ja toimijoiden yhteisön, alueeseen ja yhteiskunnalliseen tilanteeseen kokonaisuutena. Sosiaalisten vaikutusten tavoin ihmisiin (matkailijoihin ja yrittäjiin) kohdistuvia vaikutuksia voi syntyä kaikista luontoon ja ympäristöön kohdistuvista vaikutuksista, kun ne muuttavat paikallisia elin- ja toimintaoloja tavalla tai toisella. Vaikutukset voivat olla suoria, esimerkiksi maankäytön estyminen matkailua harjoittavilla maa-alojen siirtyessä tuulipuiston käyttöön, tai epäsuoria, esimerkiksi vaikutukset matkailuimagoon ympäristön muuttumisen vuoksi. Tyypillistä on, että ihmiset kokevat vaikutukset toisistaan poikkeavasti yksilöllisesti sen mukaan, mitä kukin alueella tekee tai miten aluetta arvottaa. Vaikutukset voivat myös kohdistua pelkästään alueeseen liitettyihin aineettomiin arvoihin (esimerkiksi maisema, luonnonrauha, alueen imago), jotka koetaan aina henkilötasolla enemmän tai vähemmän voimakkaasti.

Hankkeen matkailuvaikutusten tunnistaminen sekä arviointikriteerien määrittely on tapahtunut aineistolähtöisesti siten, että kirjallisuuskatsauksen ja selvitysten, kyselyn, haastatteluiden sekä matkailutyöpajan (17.10.2009) avulla saadun aineiston perustalta on kiteytetty ja jäsennelty vaikutuslottuvuudet ja niille kriteerit.

Matkailuvaikutusten arvioinnin lähdeaineisto perustuu:

- Matkailuyrityksille suunnattuun kirjekyselyyn Muonion kunnan palveluhakemiston perusteella. Matkailutoimijoita oli rekisterin mukaan 55 yritystä, joista kyselyyn vastasi 14 yritystä (vastausprosentti 25 %). Kysely toteutettiin 1.7. – 31.8.2009 välisenä aikana.
- Matkailuyritysten henkilökohtaisiin haastatteluihin, joita suoritettiin viisi kappaletta.
- Matkailutoimijoille suunnattuun työpajaan lokakuussa 2009 ja siitä kerättyyn aineistoon.
- Tuulipuistoja ja matkailua koskevaan kirjallisuuskatsaukseen ja esimerkkeihin maailmalta. Case-tapauksena tutkittiin tuulipuistojen vaikutuksia matkailuun ensisijaisesti Skotlannissa, jossa vaikutuksia ja parhaita esimerkkejä on haettu myös muista maista Pohjoismaat (Ruotsi, Tanska, Norja) mukaan lukien.
- wpd Finland Oy:n maaliskuussa 2009 tekemään asukaskyselyyn ja teemahaastatteluihin, joissa on haastateltu myös muutamia matkailutoimijoita sekä matkailijoita.

Kyselyt ja haastattelut kohdistuivat matkailuyrityksiin, joiden katsotaan kokemuksensa ja asiakastuntemuksensa kautta edustavan matkanjärjestäjien ja matkailijoiden mielipiteitä. Matkailuyrityksille suunnattu kysely toteutettiin kirjekyselynä 1.7. – 31.8.2009. Kysely suunnattiin muoniolaisille matkailuyrityksille ja toimijoille Muonion kunnan palveluhakemiston mukaan. Varsinaisesti Mielmukkavaaran välittömässä läheisyydessä ei toimi matkailuyrityksiä, lukuun ottamatta yhtä koiravaljakkoyrittäjää, vaan yritykset ovat sijoittuneet eri puolille Muonion kuntaa. Laajalla yritysten otannalla

pyrittiin siihen, että saadaan kattava otanta Mielmukkavaaran lähiympäristöä matkailutoiminnassaan käyttävistä yrityksistä. Kysymyksiä ja lomaketta laadittaessa selvitettiin ensin esimerkkejä ja keskeisimpiä tuulivoiman ja matkailun välisiä kysymyksiä maailmalta. Keskeinen tavoite oli saada avoimia vastauksia sekä selvittää eri tekijöiden merkitystä matkailutoiminnalle.

Kyselyn ja tausta-aineiston tueksi haastateltiin henkilökohtaisesti matkailuyrittäjiä. Haastatteluja suoritettiin kaikkiaan viisi kappaletta. Haastattelujen tavoitteena oli täsmentää ja tarkentaa kyselyn tuloksia esille nousseista matkailuvaikutuksista sekä niiden merkityksestä. Haastattelua varten laadittiin puolistrukturoitu teemahaastattelurunko, jonka avulla keskeisimpiin kysymyksiin vaikutuksista sekä niiden lieventämis- tai hyödyntämiskeinoista pyrittiin löytämään ehdotuksia ja mielipiteitä. Kyselyn ja teemahaastattelujen avulla vaikutuksia arvioineet asiantuntijat ovat koostaneet omat johtopäätöksensä hankkeen matkailuvaikutuksista.

Kuva 1-2. Kuvia matkailutyöpajasta 17.10.2009 (Kuvat: Pöyry).

Matkailuyrittäjille suunnattu työpaja pidettiin 17.10.2009 Muoniossa Hotelli Jeriksellä. Työpajaan osallistui neljätoista henkilöä matkailuvaikutusten arvioinnista vastanneet asiantuntijat ja hankevastaavien edustajat mukaan lukien. Työpaja toteutettiin hyvässä ja rakentavassa hengessä asioista keskustellen ja mahdollisuuksia kartoittaen. Työpajan tavoitteena oli vuorovaikutteisesti hankevastaavan ja matkailuyrittäjien kanssa tunnistaa ja arvioida Mielmukkavaaran tuulipuiston matkailuun liittyviä vaikutuksia Muoniossa. Työpajassa osallistuneille yrityksille esiteltiin aluksi kyselyn, haastattelujen sekä tapausesimerkkien kautta esiin nousseita mahdollisia vaikutuksia alueen matkailuun sekä matkailuyritysten toimintaan, toisaalta mahdollisuuksina ja toisaalta mahdollisina haittatekijöinä. Lisäksi työpajassa pyrittiin työstämään tuulipuiston mahdollisiin haittoihin liittyviä lieventämis- ja kompensatiokeinoja.

Kyselyn, haastatteluiden ja työpajan lisäksi esimerkkejä tuulipuistojen ja matkailun yhteensovittamisesta on haettu maailmalta, koska Suomessa aiheeseen liittyvää keskustelua on käyty vielä varsin vähän ja asenneilmasto tuulipuistoja kohtaan on vasta muotoutumassa. Esimerkit toimivat näin ollen lähinnä taustatietoina eikä niistä voi vetää suoria johtopäätöksiä Muonion Mielmukkavaaran tuulipuistoon – esimerkit kertovat suuntaa antavasti matkailijoiden asenteista sekä tuulipuistojen ja matkailun mahdollisuuksista sekä mahdollisista haittavaikutuksista.

2 MATKAILUVAIKUTUSTEN ARVIOINTI

2.1 Matkailun ja tuulivoiman esimerkkejä maailmalta

Tuulipuiston ja matkailun välisten keskeisten vaikutusten tunnistamiseksi selvitettiin esimerkkejä maailmalta (*Pöyry Environment Oy 2009, kirjallisuuskatsaus*). Suomessa aihetta ei ole tutkittu laajasti juuri tuulipuistojen ja matkailun osalta, vaan sitä on sivuttu useissa tutkimuksissa yhtenä osatekijänä muun muassa matkailumaisemien osana.

Varsinaisten aiheeseen liittyvien julkaistujen tutkimusten määrä ja laatu on eri maiden osalta rajallinen. Esimerkit Englannista, Skotlannista ja Walesista osoittavat, että tuulipuistojen suunnitteluvaiheessa esiintyy voimakasta vastustusta juuri maisemavaikutusten sekä matkailun kehittymisen vuoksi. Joissakin maissa tuulipuisto itsessään nähdään ja toimii matkailunähtävyytenä samalla tavalla kuin esimerkiksi vesivoimalaitoksetkin.

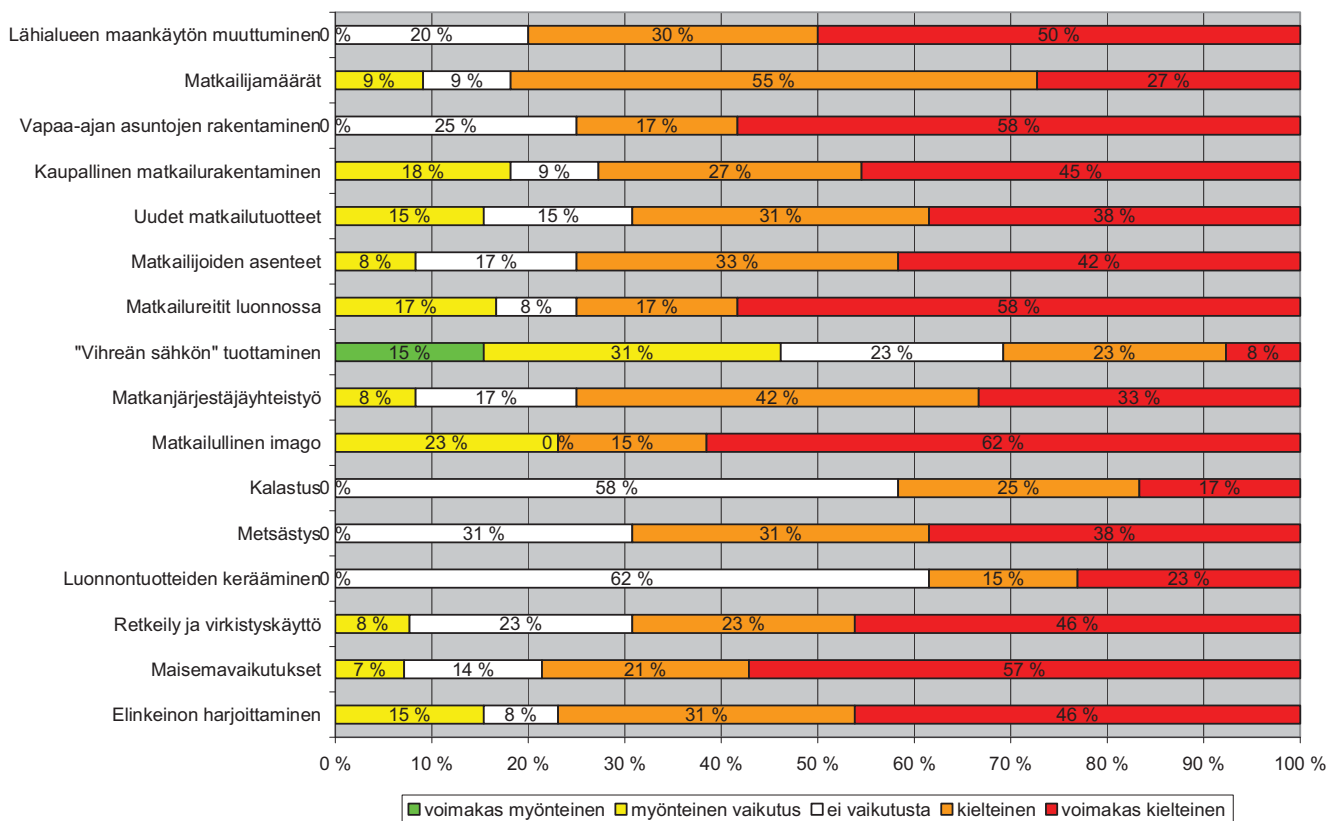
Esimerkkien perusteella on kuitenkin todisteita siitä, että yksittäiset matkailijat asettavat suhteessa korkeamman arvon matkailumaisemalle, kun siihen ei liity tuulipuistoja. Ajan myötä negatiiviset asenteet tuulipuistoja kohtaan ovat hieman laantuneet ja tuulipuistoista muodostuu hyväksyttyjä ja osin jopa arvostettuja osia maisemassa.

Matkailijoiden asenteita, mielipiteitä sekä matkustuspäätöksentekoa kartoitettaessa keskeisimmät kysymykset ovat liittyneet matkailualueisiin liittyviin matkustusmotiiveihin, asenteisiin sekä uudelleen vierailuaikeisiin. Näiden tutkimusten mukaan tuulipuistoilla ole merkittäviä negatiivisia vaikutuksia matkustuspäätöksentekoon eikä matkailutoiminnan harjoittamiseen.

Kaiken kaikkiaan tuulipuistojen matkailuvaikutuksia koskevista tutkimuksista ei löydy vankkaa todistetta siitä, että tuulipuistoilla olisi vakavia negatiivisia vaikutuksia matkailun aluetalouteen. Mahdollisuuksien hyödyntäminen on kiinni yritysten tahtotilasta ja omista tuotekehitykseen liittyvistä tarpeista ja markkinoiden kysynnästä.

2.2 Matkailuyrittäjien näkemykset matkailuvaikutuksista

Lomakekyselyn, haastattelujen sekä matkailutyöpajassa esille nousseiden seikkojen mukaan Mielmukkavaaran tuulipuistohankkeen merkittävimmät haittavaikutukset kohdistuvat erityisesti Pohjois-Muonion matkailullisen erämaaimagon luonteen muuttumiseen sekä maisemaan. Lisäksi sen pelätään vaikuttavan negatiivisesti lähialueen maankäytön muuttumiseen, matkailureitteihin luonnossa, vapaa-ajan asuntojen rakentamiseen sekä matkailijamääriin. Näistä tekijöistä suunnittelussa tulisi yrittäjien mielestä erityisesti huomioida juuri erämaaluonnon säilyminen, matkailuimago sekä maisemalliset vaikutukset. Lisäksi tärkeitä suunnittelussa huomioitavia seikkoja ovat matkailijoiden asenteiden huomioiminen sekä matkailureitit luonnossa. ”Vihreän sähkö” tuottaminen nähdään kyselyn ja työpajan perusteella positiivisena asiana, mutta sijainti Mielmukkavaaralla keskeisessä matkailumaisemassa ja toimintaympäristössä nähdään ristiriitaisena ja matkailutoimintaa haittaavana tekijänä. (Kuva 2-1.)

Kuva 2-1. Matkailuyritysten ja -toimijoiden näkemyksiä vaikutuksista (100 % = 14 vastausta).

Muoniossa matkailuyrittäjien toimintaan ovat vaikuttaneet voimakkaat metsien hakkuut, jotka ovat ajan myötä rajoittaneet matkailutoiminnan toimintaympäristöä Muonion keskustan pohjoispuolelle kansallispuiston ja Ruotsin rajan väliselle kapealle vyöhykkeelle, jossa myös Mielmukkavaara sijaitsee keskeisellä paikalla. Mielmukkavaaran lähiympäristössä vaaran molemmin puolin kulkee matkailuyritysten käyttämiä moottorikelkka- ja koiravaljakkoreittejä. Lisäksi lähialueella sijaitsee erämaatukikohtia. Arvioitavan hankkeen kohdalla matkailuyrittäjät kokevatkin, että toiminnan sopeuttaminen matkailutoiminnan painopistealueilla, jotka rajoittuvat Muonion kirkonkylän, kansallispuiston ja Ruotsin rajan väliselle alueelle, on haasteellista alueen pienuudesta johtuen.

Tuulipuiston toteuttamisen pelätään vaikuttavan alueen erämaavaikutelman katoamiseen ja lappilaisen imagon heikkenemiseen, sillä Muoniota markkinoidaan erämaamielikuvilla muun muassa keskieuropalaisille matkailijoille, joiden matkustusmotiivit liittyvät erämaamaisuuteen, rauhaan sekä rakentamattomaan ympäristöön. Yrittäjät kokevat, että tuulipuistosta aiheutuu näkyvyyshaitta koko heidän matkailun toimintaympäristöönsä, kun asiakkaat liikkuvat alueen reitistöillä ja luonnossa molemmissa tuulipuistonhankkeen vaihtoehdoissa (VE1 ja VE2).

Kuva 2-2. Erämaatunnelmaa ja -tukikohtia Muonion maisemissa (Harriniva).

Tuulipuiston omalla imagolla yritykset eivät näe matkailun kannalta positiivisia merkityksiä eivätkä hyödyntämismahdollisuuksia. Lisäksi tuulipuiston pelätään osaltaan heikentävän Pallas-Yllästunturin kansallispuiston arvoa. Lisäksi Mielmukkavaara rakentamattomana kohteena ei yrittäjien mukaan sovi tuulipuiston rakentamisalueeksi. Jos sijainti olisi Etelä-Muonion alueella, johon hakkuita on kohdistunut, olisi asennoituminen mahdollisesti positiivisempaa.

2.3

Matkailuvaikutusten arvioinnin tulokset ja epävarmuustekijät

Muonion matkailutarjonta ja -tuotteet perustuvat ensisijaisesti koskemattomaan luontoon, erämaamaisuuteen, rauhaan sekä lappilaiseen kulttuuriin. Keskeisimmät tuulipuistohankkeen haitat ovat matkailuimagon muuttuminen sekä erämaavaikutelman heikkeneminen.

Hankkeen toteuttaminen vaatii tuotteiden sopeuttamista niin mielikuvallisesti kuin kokemuseräisestikin. Keskeisimmät haitankärsijät ovat näin ollen matkailuyrittäjät ja toissijaisesti alueelle tulevat matkailijat. Matkailijoiden asenteet ovat kuitenkin yksilöllisiä ja niiden arviointi on haasteellista Muonion matkailun toimintaympäristössä. Esimerkit muualta maailmasta osoittavat kuitenkin, että tuulipuistoilla on matkailuun enimmäkseen neutraaleja tai positiivisia vaikutuksia. Johtopäätösten teko esimerkkien perusteella on kuitenkin suuntaa antavaa, koska jokainen tapaus on tarkasteltava erikseen. Matkailuvaikutusten arvioinnin vaikutusulottuvuudet, niiden kriteerit sekä hankkeen aiheuttamat keskeisimmät muutokset ovat asiantuntijoiden arvioinnin tuloksena täsmentyneet oheisen taulukon (Taulukko 2-1) mukaisesti.

Taulukko 2-1. Hankkeen vaikutusten osatekijät, kriteerit sekä tuulipuistohankkeen aiheuttamat keskeiset muutokset.

OSATEKIJÄT	KRITEERIT	ARVIO HANKKEEN AIHEUTTAMISTA MUUTOKSISTA
Matkailuliike- toiminnan harjoittaminen	Matkailijamäärät, matkailukysyntä	Ei merkittävästi vähennä alueelle saapuvia matkailijamääriä
	Matkailutuotteet, matkailutarjonta	Vaikutus matkailumaiseman kautta tuoteimagoon, tuotteet vaativat sisällöllistä sopeuttamista, ei lisää matkailutarjontaa merkittävästi
	Matkailureitit	Ei vaikutusta reittien linjauksiin, vaikutus maisemallinen
	Yrittäjien asenteet	Yrittäjien asennemuutos edellyttää vuoropuhelua tuulipuiston toteuttajan ja Mielmukkavaaraa elinkeinotoiminnassaan käyttävien välillä
Matkailun kehittäminen	Matkailurakentaminen (kaupallinen)	Matkailun kaupallisen majoitusrakentamisen painopiste Oloksella, ei estä kehittämistä
	Matkailurakentaminen (vapaa-aika)	Vapaa-ajan asuntojen rakentumisen hidastuminen sekä maanarvon laskeminen Mielmukkavaaran välittömässä läheisyydessä
	Mahdollisuudet	Tuulipuiston hyödyntämismahdollisuudet matkailussa vähäiset, erikoiskohderyhmät (technical visits, ilmastonmuutos) potentiaalisimpia
	Uudet matkailutuotteet	Ei synny merkittäviä uusia matkailutuotteita, asiakkaiden kysyntä ja palaute sekä yrittäjien asenteet ohjaavat tuotteiden syntymistä
Matkailun aluetalous	Matkailun työllisyys	Ei merkittävää vaikutusta
	Matkailutulo	Ei merkittävää vaikutusta
Matkailijoiden asenteet	Matkailijoiden matkustusmotiivit	Ei merkittävää vaikutusta
	Uudelleen vierailuaikeet	Ei merkittävää vaikutusta
	Asenteet tuulipuistoja kohtaan	Asenteet yksilöllisiä
Matkailuimago	Erämaaimago	Merkittävä negatiivinen vaikutus alueen erämaaimagoon ja asiakkaiden odotusten täyttymiseen
	Matkanjärjestäjäyhteistyö	Voi asettaa haasteita matkanjärjestäjäyhteistyölle ja alueen markkinoinnille
	Matkailumaisemat	Merkittävä vaikutus matkailualueen toimintaympäristössä, jossa luonto ja maisema toimivat keskeisimpinä vetovoimatekijöinä
Matkailun virkistyskäyttö	Luonnontuotteiden kerääminen	Ei merkittäviä vaikutuksia
	Metsästys	Haittaa metsästystä Mielmukkavaaran lakialueella
	Kalastus	Ei merkittäviä vaikutuksia
	Matkailureitit	Pallas-Hetta reitti, VT 21, kelkkailu- ja koiravaljakkoreitit sijaitsevat näkymäalueilla Näkyminen matkailureiteiltä keskeinen, matkailijoiden asenteet yksilöllisiä
	Retkeily ja virkistyskäyttö	Vaikutus toimintaympäristössä maisemallinen ja heikentää Mielmukkavaaran alueen virkistyskäyttöä
	Lähialueen maankäytön muuttuminen	Rajoittaa osin kulkemista Mielmukkavaaran alueella ellei alueelle muodostu teemareittejä, luonnontilainen maa-alue pienenee

2.4 Matkailuvaikutusten merkittävyys ja kokonaisarvio

Seuraavassa taulukossa on esitetty konsultin arviot tuulipuistohankkeen matkailuvaikutusten muutosten merkittävyydestä ja vaikutuksen luonteesta eri osatekijöissä (Taulukko 2-2). Vaikutuksen luonne on kuvattu taulukossa positiivisena (+), neutraalina (0) tai negatiivisena (-). Tässä hankkeessa suurimmat vaikutukset kohdistuvat imagollisiin ja maisemallisiin tekijöihin. Tämä heijastuu myös suoraan reittien käyttöön ohjelmapalvelutoiminnan työkaluina sekä matkailureittien virkistyskäyttöön erämaavaikutelman lähtökohdista.

Taulukko 2-2. Yhteenveto matkailuvaikutusten merkittävyydestä ja luonteesta.

Hankkeen aiheuttamat muutokset matkailutoiminnassa	Muutoksen merkittävyys				Vaikutuksen luonne + / 0 / -
	Suuri	Kohtalainen	Pieni	Epävarma	
MATKAILULIIKETOIMINTA					
Matkailijamäärät, matkailukysyntä			x		0
Matkailutuotteet, matkailutarjonta			x		0
Matkailureitit	x				-
Yrittäjien asenteet		x			-
MATKAILUN KEHITTÄMINEN					
Matkailurakentaminen (kaupallinen)			x		0
Matkailurakentaminen (vapaa-aika)		x			-
Mahdollisuudet			x		0
Uudet matkailutuotteet			x		0
MATKAILUN ALUETALOUS					
Matkailun työllisyys			x	(x)	0/-
Matkailutulo			x	(x)	0/-
MATKAILIJOIDEN ASEENTEET					
Matkailijoiden matkustusmotiivit			x	(x)	0
Uudelleen vierailuaikeet			x		0
Asenteet tuulipuistoja kohtaan			x	(x)	0/-
MATKAILUIMAGO					
Erämaaimago	x				-
Matkanjärjestäjäyhteistyö		x			-
Matkailumaisemat	x				-
Vihreät arvot		x			+
MATKAILUN VIRKISTYSKÄYTTÖ					
Luonnontuotteiden kerääminen		x			0
Metsästys		x			-
Kalastus			x		0
Matkailureitit		x			-
Retkeily ja virkistyskäyttö		x			-
Lähialueen maankäytön muuttuminen	x				-

3

VAIHTOEHTOJEN VERTAILU

Seuraavassa käsitellään tuulipuistohankkeen eri vaihtoehtojen vaikutukset matkailuun. Tarkastelunäkökulmassa otetaan huomioon erityisesti hankkeen aiheuttamat fyysisten rakenteiden tuomat muutokset eli millaisia vaikutuksia toteuttamisen vaihtoehtojilla on matkailun operatiiviseen toimintaan (muun muassa maankäyttö, reitit, linjaukset) ja sitä kautta matkailuliiketoimintaan. Tuulipuistovaihtoehtojen (VE1 ja VE2) osalta vaikutuksissa ei ole suuria eroja. Matkailuvaikutukset kohdistuvatkin pääasiassa siihen, toteutetaanko hanke vai ei. Mikäli hanketta ei toteuteta, säilyy fyysisen matkailutoiminnan ympäristö ennallaan ja mahdollistaa vallitsevan erämaavaikutelman luonteen. Hankkeen toteuttamatta jättämisestä, eli nollavaihtoehtoa ei käsitellä tässä vaihtoehtojen vertailussa erikseen. Pääosin tuulipuiston vaikutukset ovat maisemallisia operatiivisen toiminnan kannalta ja sijoittamisvaihtoehdot eivät vaadi matkailutoiminnassa uusia linjauksia reitteihin tai tukikohtiin maastossa varsinaisten fyysisten rakenteiden tieltä.

Kuva 3-1. Erämaisuuksia ja näkymiä Muonion koiravaljakkoreiteiltä (Harriniva). Oikeanpuoleisessa kuvassa taustalla Oloksen nykyiset tuulivoimalat ja näkymä reitiltä.

3.1

Tuulipuiston vaikutukset matkailuun

Tuulipuiston vaihtoehtojilla, VE1 (10 voimalaa) tai VE2 (15 voimalaa), ei ole suoraan merkitystä matkailun operatiivisen toiminnan kannalta. Vaikutus on pääasiassa maisemallinen matkailun toimintaympäristöön molemmissa vaihtoehtojissa. Maisemavaikutuksia on arvioitu YVA-selostuksessa kappaleessa 8.2, jonka mukaan välittömällä vaikutusalueella (0–200 metriä) maiseman kokemiseen vaikuttavat melu ja varjostus, lähialueella (0–5 kilometriä) tuulivoimalat hallitsevat paikoin maisemaa, välialueella (5–12 kilometriä) tuulivoimalat erottuvat selvästi, mutta niiden kokoa tai etäisyyttä voi olla vaikea hahmottaa, ja kaukoalueelta tarkasteltuna (12–25 kilometriä) tuulivoimalat näkyvät, mutta maiseman muut elementit vähentävät dominanssia etäisyyden kasvaessa ja tuulipuiston rakenteet ovat osa kaukomaisemaa. Teoreettiselta maksiminäkyvyysalueelta (25–35 kilometriä) tuulivoimaloiden tornit saattavat erottua edullisissa sääolosuhteissa.

Nykyisellään Mielmukkavaaran lakialuetta ei ole hyödynnetty matkailussa aktiivisesti. Alue soveltuu omatoimiseen virkistys- ja retkeilykäyttöön sekä näköalapaikaksi. Mikäli alueelle suunnitellaan jatkossa matkailutoimintoja tuulipuiston hyödyntämismielessä, ovat turvallisuusasiat ensiarvoisen tärkeitä. Tuulivoimaloista saattaa talvella tippua jäätä, joka voi vaarantaa matkailijoiden turvallisuuden. Tuulipuiston vaikutuksia turvallisuuteen on käsitelty tarkemmin YVA-selostuksessa. Lisäksi suositellaan

käytettäväksi opasteita ja rakenteita, jotta alueella liikkuminen pysyy merkityillä poluilla. Tuulivoimaloiden sijoittamisen vaihtoehdot eivät vaadi välittömästi reittien uudelleen linjauksia varsinaisen toteuttamisen kannalta.

3.2 Voimajohdon reittivaihtoehtojen vaikutukset matkailuun

Voimajohdon reittivaihtoehtojen vaikutuksia on arvioitu matkailutoiminnan kannalta. Myös voimajohtojen vaikutukset ovat pääasiassa maisemallisia ja ne ovat tuulipuiston maisemavaikutuksia huomattavasti paikallisempia. Maisemavaikutukset on kuvattu tarkemmin Ympäristövaikutusten arviointiselostuksessa (kappale 8.2).

Voimajohdon reittivaihtoehtoisissa VEA ja VEB uusi voimajohto sijoittuu suurimmaksi osaksi olemassa olevaan johtokatuun, vaihtoehdossa VEC uuden johtokadun osuus selvästi suurempi.

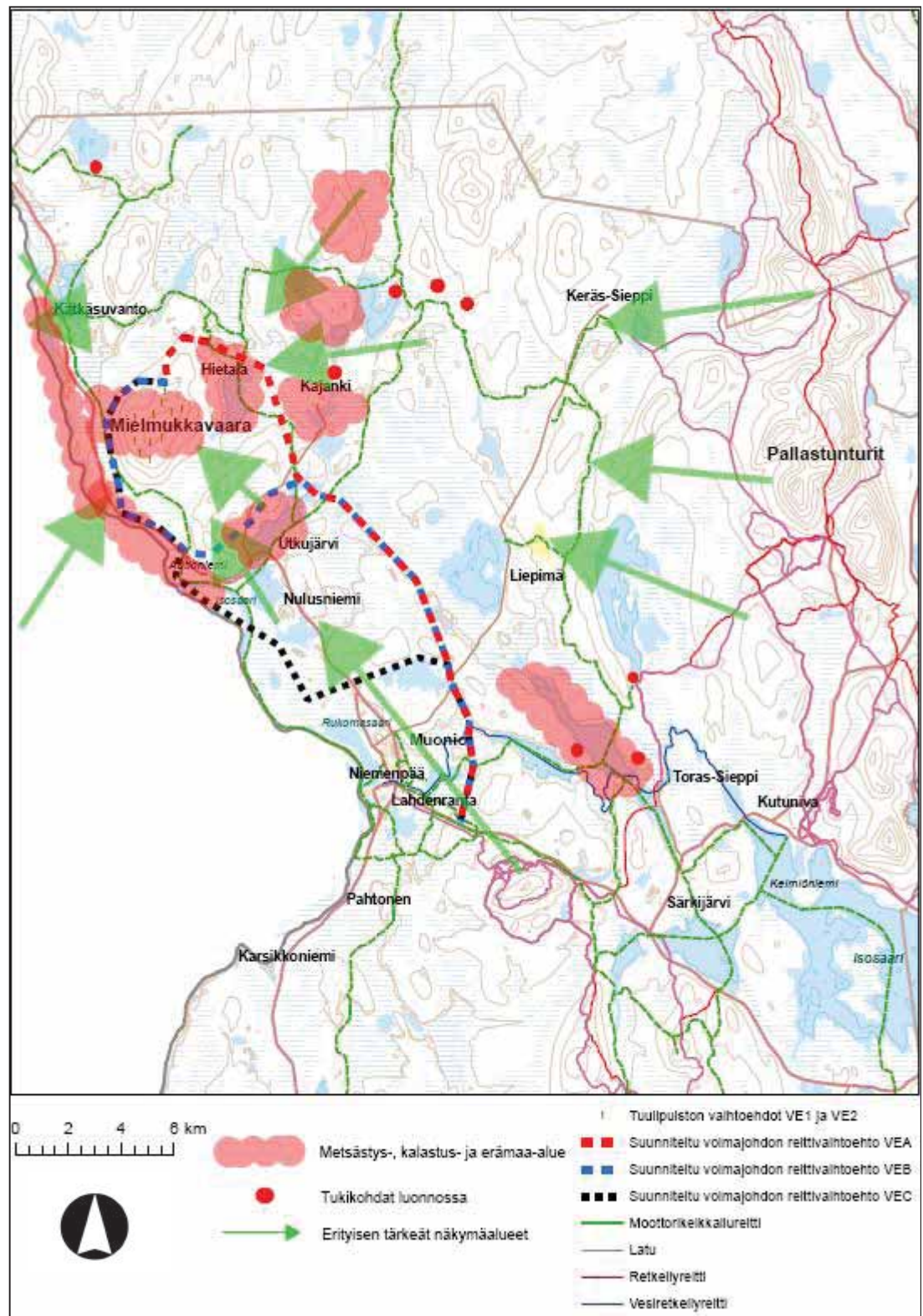
Vaihtoehto VEA laskeutuu osittain kohtisuoraan Mielmukkavaaran pohjoisrinnettä vasten, osittain rinteeseen myötäisesti vaaran itäpuoleiselle alavalle suoalueelle. Metsäiselle alueelle syntyy uusi avoin voimajohtokäytävä. Mielmukkavaaran itäpuolisen suoalueen kautta kulkee moottorikelkkareitti ja olemassa oleva 110 kV voimajohto, jonka linjausta uusi voimajohto noudattelee. Alueella sijaitsee yritysten ilmoitusten perusteella pieniä metsästys-, kalastus- ja erämaa-alueita. Kajangin ja Hietalan välissä sijaitsee matkailutoiminnassa käytetty erämaatukikohta, jonka läpi kulkee olemassa oleva johto. Voimajohdon vaikutukset eivät muuta merkittävästi alueen luonnetta nykyisestä.

Vaihtoehto VEB laskeutuu pääosin Mielmukkavaaran metsäisen pohjoisrinteen suuntaisesti vaaran länsipuoliselle alavalle, osittain soiselle alueelle. Metsäiselle alueelle syntyy uusi voimajohtokäytävä. Maisemavaikutukset alueella jäävät paikallisiksi, mutta niillä on alueen erämaaluonteeseen merkittävä vaikutus, koska Mielmukkavaaran molemmiin puolin kulkeva kelkkareitti risteää uuden voimajohtokäytävän kanssa. Kelkkareittejä käytetään myös pitkillä koiravaljakkosafareilla. Vaihtoehdossa VEB voimajohdon vaikutukset muuttavat paikallisesti jonkin verran alueen erämaaluonnetta ja matkailumaisemien kokemista.

Kaarnesjoen seudulta etelään **molemmat reittivaihtoehdot VEA ja VEB** seurailevat nykyistä voimajohtoa. Seudulla ei voimajohdon vaikutusalueella ole juurikaan asutusta tai loma-asutusta, merkittäviä katselusuuntia eikä matkailureittejä tai tukikohtia. Vaikutukset jäävät näiltä osin paikallisiksi ja vähäisiksi eikä alueen luonne muutu merkittävästi nykyisestä.

Vaihtoehdossa VEC voimalinja kulkisi usean kilometrin matkan Muonionjoen vartta. Maisemallinen vaikutus olisi sekä Suomen että Ruotsin puolelle. Muonionjokivarsi on eräs matkailutoiminnan painopistealue kalastuksen ja vesillä liikkumisen osalta. Voimajohdolla on näiltä osin merkittävä maisemallinen vaikutus kalastuksen ja erämaaluonteeseen osalta. Voimalinjan suojaetäisyydet rajoittavat rakentamista Muonionjoen ranta-alueelle.

Suosittelavin vaihtoehto matkailun näkökulmasta on vaihtoehto VEA, jonka vaikutusten minimoimiseksi tulisi pysyä olemassa olevalla voimajohdon reitillä.

Kuva 3-2. Tuulipuiston ja voimajohtojen vaihtoehdot sekä matkailutoiminnan painopistealueita.

4**KOKONAISARVIO HANKKEESTA**

Kokonaisarviointi perustuu asiantuntijan kokonaisarvioon matkailuvaikutusten osatekijöistä. Keskeisimmät vaikutukset on tiivistettävissä kolmeen osa-alueeseen; 1) matkailuliiketoiminnan jokapäiväiseen harjoittamiseen ja kehittämiseen, 2) matkailun vetovoimaan ja alueen identiteettiin Muoniossa, sekä 3) matkailun aluetalouteen ja työllisyyteen. Arviointi tapahtuu laadullisesti arvioimalla vaikutusalueen laajuutta, kohteena olevia matkailijoita ja yrityksiä, vaikutusten ajallista kestoa sekä vaikutuksen voimakkuutta kokonaisuuden kannalta.

Tuulipuiston vaikutukset matkailuun ovat kokonaisuudessaan voimakkuudeltaan kohtalaisia ja koskettavat suoraan enimmäkseen matkailun ohjelmalveluyrityksiä, jotka harjoittavat koiravaljakko-, moottorikelkka- tai muuta luontosafaritoimintaa Mielmukkavaaran lähialueella. Mielmukkavaaran tuulipuistohanke ei estä matkailun operatiivista toimintaa suoraan, vaan vaikutus syntyy välillisesti erämaavaikutelman heikkenemisessä maisemallisena hättana, koska erämaaluonteisesta alueesta muodostuisi hankkeen toteutuessa rakennettu ympäristö. Käytännössä vaikutus kohdistuu osaan Muonion kokonaismatkailijamäärästä, joiden yksilöllinen suhtautuminen ja asennoituminen on kuitenkin epävarmaa. Myös matkanjärjestäjien näkökulmasta on epävarmaa, miten he hankkeeseen suhtautuvat – eli ohjautuuko matkailijoita muihin kohteisiin Muonion sijaan. Tuulipuistohankkeen vaikutukset ovat matkailualueelle pysyviä, mutta sopeutuminen muuttuneeseen tilanteeseen on asiantuntijan arvion mukaan mahdollista hankevastaavien ja matkailuyrityksen välisen vuoropuhelun sekä haittavaikutusten lieventämiskeinojen ja kompensatiokeskustelun kautta.

Keskeisimmät vaikutuskokonaisuudet on koottu oheiseen taulukkoon (Taulukko 4-1.).

Taulukko 4-2. Kokonaisarvion yhteenvedo Mielmukkavaaran matkailuvaikutuksista

Vaikutuksen kohdentumisen osa-alue	Vaikutusalueen laajuus	Kohteena olevat matkailijat ja yritykset	Ajallinen kesto	Vaikutuksen voimakkuus
Matkailuliiketoiminta ja sen kehittäminen	Välitön vaikutusalue 350 ha Muonion kokonaispinta-alasta, välillisesti lähialue ja muu toimintaympäristö. Ei estä tai rajoita suoraan matkailuliiketoiminnan harjoittamista tai kehittämistä Muonion matkailualueella. Matkailutoimintaa harjoitetaan ja painottuu myös muualla Muonion alueelle. Sijainniltaan kaukana matkailukohteista, mutta Mielmukkavaara on matkailumaisemakokonaisuuden kannalta yksi osa. Vaikutus lähialueella (0-5 km) maisemallisesti hallitseva, kauempana muut maiseman elementit vähentävät dominanssia. Matkailun toimintaympäristön laajuuden kannalta kohtalainen heikentävä merkitys, jonka ensisijaisesti matkailijoiden suhtautuminen ratkaisee (asenne epävarma).	Pääosin ohjelmalveluyritykset, joista osa järjestää ohjattuja retkiä ja safareita Mielmukkavaaran lähimaastossa oleviin erämaatuikikohtiin, Mielmukkavaaran ympäröivät reitit ovat yksi osa kokonaisreitiverkostoa, mutta hakuut määrittäneet painopisteen muuttumista Pohjois-Muonion alueelle. Lyhyempiä koiravaljakkoireittejä ja toimintaa painottuu muuallekin Muonion alueille. Vaikutus ei kohdistu suoraan maksullisen majoituksen kohteisiin.	Rakentamisvaiheessa lyhytaikainen negatiivinen vaikutus. Pysyvä vaikutus maisemallisesti matkailun toimintaympäristössä, jossa sopeutuminen muuttuneeseen tilanteeseen tapahtuu pitkällä aikavälillä	Kohtalainen
Matkailun vetovoima ja alueen identiteetti	Heikentävä vaikutus on ensisijaisesti paikallinen matkailun vetovoiman kannalta, matkailualueen erämaaluonne muuttuu rakentamattomasta ympäristöstä rakennettuun ympäristöön, ei heikennä suoraan muiden kohteiden vetovoimaa. Matkailun kokonaisvetovoima Muoniossa kuitenkin säilyy ja negatiivinen vaikutus kokonaisuuteen on kohtalainen. Identiteetin osalta muutos kohdistuu koko Muonion kunnan matkailun imagoon muodostumiseen ja kokemiseen ja sen vaikutus kokonaisuuteen on merkittävä, matkanjärjestäjäyhteistyön kannalta suhtautuminen on kuitenkin epävarma koska ulkomaan markkinoinnissa kyseessä on laajasti koko matkailualue.	Kohdistuminen ensisijaisesti ohjelmalveluita tuottaviin yrityksiin, mahdollisia haasteita matkanjärjestäjäyhteistyössä ja tuotteiden ylläpitämisessä ja kehittämisessä Matkailijoista pieni osa suoraan vaikutuksen piirissä, ensisijaiset matkustusmotiivit kohdistuvat erämaisuuteen ja luonnonrauhaan, asenteet yksilöllisiä ja epävarmoja	Pysyvä, sopeutuminen muuttuneeseen alueimagoon tapahtuu vasta pitkällä aikavälillä	Suuri
Matkailun aluetalous ja työllisyys	Vaikutus on riippuvainen alueelle kohdistuvista matkailijamääristä tulevaisuudessa. Matkanjärjestäjien suhtautuminen epävarma joka voi vaikuttaa matkailijamääriin tulevaisuudessa. Ei suoraan vaikuta merkittävästi matkailutuloon tai -työllisyyteen koko matkailualueen kannalta.	Ei vähentävää vaikutusta alueella olevien matkailijoiden rahankäyttöön.	Lyhytaikainen, sopeutuminen tilanteeseen	Pieni Epävarma

5**HAITTAVAIKUTUSTEN MAHDOLLISIA LIEVENTÄMISKEINOJA**

Tuulipuiston toteutuminen aiheuttaa maisemallisen vaikutuksen matkailun toimintaympäristöön ja sitä kautta erämaavaikutelman heikkenemisen alueella. Matkailuvaikutusten arvioinnin perusteella esitetään vuoropuhelun jatkamista haittojen mahdollisten lieventämis- ja kompensatiokeinojen osalta hankevastaavien ja matkailuyritysten välillä.

Haittojen lieventämiskeinoja matkailutoimijoilta nousi vaikutusten arvioinnin yhteydessä esiin muutamia, mutta varsinkin erämaaimagon ja maisemallisten arvojen osalta on matkailuyrittäjien mielestä vaikea löytää lieventämiskeinoja. Positiiviset asiat ovat matkailuyrittäjien mukaan lähinnä kosmeettisia negatiivisiin nähden.

Keskeisimpiä esiin nousseita ehdotuksia haittojen lieventämiseksi tai mahdolliseksi kompensoimiseksi ovat:

- Paikkakunnan yritysten ja toimijoiden hyötyminen halvemmasta sähköstä.
- Osa tuulivoiman tuotoista kohdistettaisiin matkailukehittämiseen alueella, joko markkinoinnin tai matkailuinfrastruktuurin ylläpitämisen ja kehittämisen kautta.
- Kala- ja riistatalouden edistämiskeinot.
- Muutama matkailuyritys maksaa Metsähallitukselle korvausta matkailumaiseman säilyttämisestä. Käytännössä se tarkoittaa sitä, että Metsähallitus pidättäytyy merkittävistä hakkuista matkailutoiminnan kannalta merkittävillä maisema-alueilla. Yritykset maksavat korvausta, joka kompensoi menetettyjä puun myyntituottoja. Jatkoarviointiin hankevastaavien sekä matkailuyritysten välillä jätetään työpajassakin esiin tuotu mahdollisuus Mielmukkavaaran maisemahaittojen ja Metsähallituksen muiden maa-alueiden maisemansuojelukorvauksen tasaamiseksi.
- Mikäli tuulivoimapuiston toteuttamisessa Mielmukkavaaralle määriteltäisiin haitan kärsijöille jonkinlainen rahallinen kompensatio, tulisi sen olla kuntalaisille tasapuolinen, koska maisemahaitta kohdistuu niin yrityksiin kuin asukkaisiinkin. Näin ollen mahdolliset kompensatiokorvaukset tulisi ohjata joko kunnan tai erikseen perustettavan rahaston kautta.

6

LÄHDEAINEISTO

Harriniva 2009. Harrinivan Lomakeskus. [www.harriniva.fi/?deptid=11370] (2.11.2009)

Koskinen, A. 2009. Mielmukkavaaran tuulipuistohanke, wdp Finland Oy. Asukaskyselyiden ja teemahaastattelujen loppuraportti.

Lapin liitto 2009a. Matkailutoimiala kunnittain Lapin maakunnassa vuosina [www.lapinliitto.fi/tilastotkuvat/Matkailutoimialat%20kunnittain%202000-2006.pdf] (2.11.2009)

Lapland Hotels 2009. [www.laplandhotels.com] (2.11.2009)

Matkailun edistämiskeskus 2009. Majoitustilastot alueittain ja kunnittain. [[www.mek.fi/w5/mekfi/index.nsf/\(pages\)/Alueittain_ja_kunnittain](http://www.mek.fi/w5/mekfi/index.nsf/(pages)/Alueittain_ja_kunnittain)] (2.11.2009)

Sulkava, P., Hatanpää, M. & Ollila, E 2007. Pallas-Ounastunturin kävijätutkimus 2003. Metsähallitus 2007.

wpd Finland Oy, Metsähallitus Laatumaa 2009. Mielmukkavaaran tuulipuisto. Ympäristövaikutusten arviointiohjelma. Maaliskuu 2009.

Pöyry Environment Oy 2009. Kirjallisuuskatsaus - erillisliite. Lokakuu 2009.

- **Glasgow Caledonian University ym.** The economic impacts of wind farms on Scottish tourism - A report for the Scottish Government. March 2008
- **MORI Scotland.** Tourist Attitudes towards Wind Farms - Research Study Conducted for Scottish Renewables Forum & the British Wind Energy Association 2002.
- **BWEA.** The Impact of Wind Farms on the Tourist Industry in the UK – Prepared by the British Wind Energy Association (BWEA) For the All-Party Parliamentary Group on Tourism May 2006
- **Joensuun yliopisto.** Liisa Tyrväinen. Maisema yritystoiminnassa ja maaseudun elinvoimaisuuden ylläpitäjänä Landscape - A Success Factor for Countryside